

PEKRSKI DOGODKI IN SEVEROVZHODNA SLOVENIJA V VOJNI 1991

Kronologija dogodkov

Miroslava Grašič

13. maj 1991

Matere vojakov iz Maribora, ki so služili v enotah Jugoslovanske ljudske armade (JLA), so poslale vojaškim in političnim oblastem v državi peticijo, s katero so zahtevale zaščito za svoje sinove. V pisarni stranke Zelenih Slovenije na Jurčičevi ulici v Mariboru so zbirali podpise pod peticijo. Zahtevam mater se je pridružilo veliko Mariborčanov.

15. maj 1991

V učna centra za obrambno usposabljanje Teritorialne obrambe (TO) v Pekrah pri Mariboru in na Igu pri Ljubljani je prispela prva generacija slovenskih nabornikov, ki so jim slovenske oblasti predhodno poslale vpoklice za služenje vojaškega roka v enotah TO Republike Slovenije.

17. maj 1991

Predsedniki Predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan, Skupščine Republike Slovenije dr. France Bučar in Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije Lojze Peterle ter republiški sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša so sprejeli delegacijo odbora staršev za vrnitev slovenskih vojakov iz enot JLA v Slovenijo. Starši so jih pozvali, naj storijo vse, da se njihovi sinovi živi in zdravi vrnejo domov.

V Maribor je na štiridnevni obisk prispela delegacija iz nemškega Marburga. Vodil jo je marburški nadžupan dr. Hanno Drechsler. Ob prihodu v Maribor je dejal: »Vabila za obisk smo bili v Marburgu veseli kljub pomisleku nekaterih Marburžanov, da prihajamo k vam v času, ko vlada takšna politična klima. Prav želja pokazati vašemu mestu in Sloveniji delček solidarnosti je glavni namen obiska...« Mariboru je predal v Marburgu zbranih 40.000 nemških mark za gradnjo snežnega stadiona pod Pohorjem in vlečnice pri domu Zveze prijateljev mladine Miloša Zidanška.

18. maj 1991

V soboto, 18. maja, je ljubljanski nadškof metropolit dr. Alojzij Šuštar sprejel delegacijo odbora staršev za varstvo in vrnitev slovenskih vojakov, ki so služili vojaški rok v JLA, in jim zagotovil, da bo storil vse, kar lahko, za rešitev tega vprašanja.

19. maj 1991

Na slovesnih binkoštnih mašah v ljubljanski, mariborski in koprski stolnici so škofje pozvali slovenske »vernike doma in po svetu k skupni molitvi za mir, za vse odgovorne v politiki in

vojski, da bi modro odločali, in za vse fante pri vojaki ter njihove starše, da bi brez škode našli pot iz sedanjih zaostrenih razmer«.

20. maj 1991

Na novinarski konferenci v veliki dvorani Izvršnega sveta Republike Slovenije v Ljubljani so republiški sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša, v.d. načelnika Republiškega štaba za teritorialno obrambo polkovnik Janez Slapar in Janez Švajncer predstavili javnosti nove uniforme slovenske Teritorialne obrambe. Na predstavitvi je sodelovala tudi skupina, ki jih je pripravljala pod vodstvom Bogdana Koprivnikarja. Pri oblikovanju so se zgledovali po slovenskih vojaških uniformah iz let 1918/19, kot tudi po dotedanjih uniformah Teritorialne obrambe Slovenije. Nove bojne in svečane uniforme TO so po besedah snovalcev krasile praktičnost, udobnost in prikupnost. Pri njihovi izdelavi so sodelovale tekstilne tovarne Merinka, MTT in Svila iz Maribora.

Na tribuni odbora staršev za varstvo in zaščito slovenskih vojakov v Linhartovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani je pomočnik poveljnika 5. armadnega območja v Zagrebu generalmajor Ciril Zabret – ob prisotnosti republiškega sekretarja za ljudsko obrambo Janeza Janše, pomočnika sekretarja Janka Tuška, predsednika sveta za varstvo človekovih pravic dr. Ljuba Bavcon in delegata v Zveznem zboru Skupščine SFRJ Vilka Jelena – obljubil, da se bo vseh 128 vojakov, ki so na petem armadnem območju že odslužili dvanajstmesečni rok, takoj vrnilo v Slovenijo. V enotah petega armadnega območja je ostalo še okrog 2.400 vojakov iz Slovenije.

22. maj 1991

Polkovnik Milan Aksentijević, delegat v Zboru združenega dela, je na zasedanju v Skupščini Republike Slovenije sporočil, da je bila 21. maja na obisku v Republiki Sloveniji delegacija Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo pod vodstvom komandanta 5. armadnega območja generalpolkovnika Konrada Kolška. Vojaška delegacija je zahtevala, da Republika Slovenija ponovno prenese naborništvo na Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo v Beogradu.

Vojaški organi v Sloveniji naj bi pričeli prevzemati naborniške zadeve s 23. majem. Polkovnik Milan Aksentijević je svoj nastop zaključil: »Kot poslanec opozarjam slovensko javnost, da so po mojem mnenju izčrpane vse možnosti... Naloga, ki smo jo dobili, bo opravljena, posledice morebitnega konflikta pa bo nosil tisti, ki je do tega pripeljal s svojo politiko končnega dejstva...«

23. maj 1991

V neposredni bližini 710. učnega centra TO Republike Slovenije v Pekrah so teritorialci nekaj pred 8. uro zjutraj zajeli dva izvidnika Jugoslovanske ljudske armade, podporočnika Željka

Đoga in vojaka Gorana Nikića. Pripadniki stalne sestave 7. pokrajinskega štaba TO so ju z dvignjenimi rokami privedli v učni center in ju čez pol ure izpustili. Sama sta kasneje potrdila, da z njima niso ravnali grobo in da pogovora ob kavi ni mogoče jemati za klasično obliko zasliševanja.

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije je ob novem zveznem zakonu o vojaški obveznosti tega dne sprejel sklep, da vojaška obveznost ostaja v pristojnosti Republike Slovenije. Izrazil je začudenje, zakaj JLA samo od Republike Slovenije zahteva izročitev naborniške dokumentacije pred rokom, določenim v zveznem zakonu (30. junija 1991). Tedaj naj bi bila Republika Slovenija že samostojna država. Zato Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije ni videl potrebe, da bi JLA predčasno prevzela pristojnosti v zvezi z vojaško obveznostjo.

Pekrski dogodki, 23.–24. maj 1991

O navzočnosti izvidnikov JLA v neposredni bližini 710. učnega centra v Pekrah bi naj stražarje TO zjutraj obvestil neki občan, ki naj bi bil dejal, da je opazil dva uniformirana moška. Teritorialci so med preverjanjem občanove prijave v bližini učnega centra TO v Pekrah res zalotili vojaškega izvidnika podporočnika Željka Đoga iz Varaždina in vojaka Gorana Nikića, ki sta v Maribor prispela komaj nekaj dni pred tem. Po zajetju je bilo jasno, da ne gre za morebitna pobegla nabornika, ki sta se zadrževala v okolici centra, temveč za pripadnika JLA. Teritorialci so jima odvzeli dve nabiti avtomatski puški, pištolo, topografske karte in radijsko postajo.

Po pripovedovanju poveljnika Vzhodnoštajerske pokrajine TO podpolkovnika Vladimirja Miloševića je generalmajor Mićo Delić, komandant mariborskega 31. korpusa JLA, po obvestilu, da so teritorialci zajeli dva njegova vojaka, zagrozil, da bo v center v Pekrah poslal tanke in ga razrušil.

Ob 8.15 je podpolkovnik Vladimir Milošević obvestil generalmajorja Mića Delića, da sta bila njegova vojaka izpuščena in da jima je bila vrnjena vsa odvzeta vojaška oprema.

Ob 11. uri je generalmajor Mićo Delić obvestil poveljnika TO Vladimirja Miloševića, da so tanki krenili proti centru. Podpolkovnik Milošević je ob tem generalmajorja Delića opozoril, da enota JLA nima pravice vstopiti v učni center. Obkolitev 710. učnega centra TO v Pekrah sta vodila oficirja vojaške varnostne službe podpolkovnika Milan Stevilović in Ratko Katalina.

Kmalu po poldnevu 23. maja 1991 so vojaki iz vojašnice Slava Klavora z oklepnimi transporterji obkolili 710. učni center TO. Načelniku centra majorju Andreju Kocbeku sta oficirja JLA začela postavljati pogoje.

Armadna stran je zahtevala predvsem izročitev enote, ki je zjutraj zajela pripadnika JLA. Častniki učnega centra enote TO niso hoteli predati. Armadna stran je »nekoliko« popustila in zahtevala, da zaslišijo le Franca Pulka, ki je bil varnostni starešina JLA, a je armadno stran nedolgo pred tem zapustil in se vključil v TO, kjer je opravljal podobne naloge. Medtem so v Pekre prispeli še dodatni oklepniki vojaške policije in kmalu zatem so vojaki JLA naperili puškine cevi, napolnjene z bojnim strelivom, proti zgradbi 710. učnega centra TO in pričeli izvajati premike z oklepniki. Podpolkovnika Ratko Katalina in Milan Stevilović sta zahtevala od načelnika učnega centra tudi predajo nabornikov in dokumentacije vojašnici vojvode Mišića. Posebna enota mariborske milice je zasedla cesto proti učnemu centru v Pekrah. Pridružile so se ji skupine Mariborčanov. Ljudje so pritisnili proti učnemu centru, a jih je miličniški kordon zaradi varnosti zadržal. Tudi vojaki JLA niso nikogar več spustili v bližino centra.

Okrog 15. ure je podpolkovnik Ratko Katalina postavil častnikom učnega centra v Pekrah »še zadnji petminutni ultimat« za izročitev enote, ki je zjutraj zajela njihova izvidnika, in zagrozil, da bo moral sicer ravnati po ukazu nadrejenih.

Ob istem času je komanda 31. korpusa JLA napotila po Lackovi cesti proti učnemu centru v Pekrah štiri tanke. Skupine ljudi so blokirale okoliške ulice in tanki so se vrnili na strelišče v Radvanju. Medtem so Mariborčani obkolili vojašnico Franca Rozmana - Staneta, v kateri so bili pripravljene še drugi tanki, da prodrejo v Pekre. Prav tako so meščani preprečili okrepitev enote JLA v Pekrah, saj so na cesti proti učnemu centru ustavili kolono vojaških vozil.

Delegacija Skupščine občine Maribor, ki je želela posredovati med sprtima stranema in v kateri so bili Franci Čuš, Rudi Moge, Andrej Verlič, Stanislav Holc in Andrej Šiško, je morala več kot eno uro čakati pred cestno zaporo, preden ji je vojaška stran okrog 16.30 dovolila prihod pred učni center.

Pred očmi mestne delegacije sta poveljujoča oficirja JLA ukazala vojakom, naj ponovno zapustijo oklepnike in se v strelcih postavijo proti učnemu centru. V tem napetem položaju je član delegacije Franci Čuš oficirja opozoril, da so Mariborčani zgroženi nad dogodki ter da se pred nekaterimi mariborskimi vojašnicami zbirajo gruča ljudi, ki protestirajo in ovirajo promet vojaških vozil. Iz ukazov in ravnanja enote JLA so teritorialci spoznali, da jih armadna stran želi obkoliti in preprečiti vsak dostop do učnega centra.

Potem ko je predsednica Skupščine občine Maribor Magdalena Tovornik ponudila posredovanje, se sprti strani dolgo nista mogli dogovoriti, kje naj bi potekali pogovori med predstavniki JLA, TO in Skupščine občine Maribor. Podpolkovnik Milan Stevilović je izjavil, da ni še nikoli zasliševal vojakov v pisarni predsednice občine in da tega tudi tokrat ne bo storil.

Predsednica Magdalena Tovornik je hotela prepričati vojaško poveljstvo, naj spusti pogajalce TO mimo svojih straž v Maribor. Pripravljena pa je bila priti na pogajanja tudi v Pekre.

Na novinarski konferenci, sklicani zaradi pekrskih dogodkov v popoldanskem času v Ljubljani, je republiški sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša ocenil, da so dogodke v Mariboru izzvali pregreto ozračje in nekateri prenapeti posamezniki iz vrst JLA. Povedal je še, da poveljstvo 5. armadnega območja zagotavlja, da za ostro reakcijo svoje mariborske enote na incident tistega dne v Pekrah ni vedelo. Na konferenci so povedali tudi, da so se zadeve medtem umirile, incident pa naj bi se končal s pogovori na nevtralnem terenu, ki bi osvetlili ves potek dogodkov. Pogovore bi naj vodila predsednica Skupščine občine Maribor Magdalena Tovornik.

O morebitnem ozadju mariborskih dogodkov pa je republiški sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša menil, da gre morda za poskus, da se v Sloveniji izzove konflikt, s čemer bi se brez formalne razglasitve izrednih razmer izvedla delna okupacija Slovenije in s tem bistveno zavrli postopki osamosvajanja.

Komanda 31. korpusa JLA je do 17. ure vztrajala, da se mora razgovorov med teritorialci in predstavniki JLA obvezno udeležiti tudi Franc Pulko.

Malo pred 17. uro je podpolkovnik Milan Stevilović prejel od poveljnika mariborskega korpusa generalmajorja Mića Delića ukaz, naj ne vztrajajo več pri zaslišanju Franca Pulka.

Tudi teritorialci so se odločali, kako bodo šli na predvidene pogovore, in čakali na navodila nadrejenih starešin. Načelnik 710. učnega centra TO v Pekrah major Andrej Kocbek namreč vse do 17. ure ni imel dovoljenja, da lahko zapusti center.

Nekaj minut pred 17. uro je generalmajor Mićo Delić izdal ukaz, da se lahko vozilo s pogajalci Teritorialne obrambe odpelje mimo vojaških straž na pogajanja na nevtralnem terenu. Tako so vojaki spustili mimo vozilo, v katerem so se iz Pekar odpeljali načelnik učnega centra TO in nekateri predstavniki mariborskih občinskih oblasti.

Na pogajanjih za zaprtimi vrati pri predsednici Skupščine občine Maribor Magdaleni Tovornik ob 19. uri so sodelovali komandant mariborskega korpusa generalmajor Mićo Delić, poveljnik Vzhodnoštajerske pokrajine TO podpolkovnik Vladimir Milošević, načelnik 710. učnega centra TO major Andrej Kocbek in predsednik Izvršnega sveta Anton Rous. Na pogovorih so želeli razjasniti jutranje dogodke in kasnejše dogajanje ter doseči umik vojske izpred učnega centra v Pekrah. Na sestanku bi naj generalmajor Mićo Delić zagotovil, da obkolitve učnega centra niso izpeljali zato, da bi slovenske nabornike odpeljali v vojašnice JLA. Ob 19.20 so predstavniki armade pogovore prekinili z utemeljitvijo, da odhajajo na posvet z višjim poveljstvom.

Tisti, ki niso nameravali preživeti noči v obkoljenem 710. učnem centru, so iz njega odšli že pred mrakom. Okolico učnega centra so razsvetljevali armadni žarometi, v samem centru pa je

bila strogo zapovedana popolna zatemnitev. Naborniki TO so zgodaj odšli spat. Pred tem so jim častniki inštruktorji pojasnili nastale razmere in jim zagotovili, da so v centru varni.

Skupaj z naborniki so ponoči v 710. učnem centru TO ostali še Stanislav Holc, predsednik Družbenopolitičnega zbora Skupščine občine Maribor, ter podpredsednika Izvršnega sveta Skupščine občine Maribor Rudi Moge in Franci Čuš.

Do polnoči se v okolici obkoljenega 710. učnega centra TO v Pekrah ni zgodilo nič posebnega. Samo iz doline pod centrom, pri miličniških blokadah, se je od časa do časa zaslišalo glasno žvižganje in vzkliki ljudi. Med njimi so bili tudi matere in očetje fantov iz 710. učnega centra TO.

Med ucnim centrom in Skupščino občine Maribor je bila vzpostavljena občasna telefonska povezava. Okrog 1. ure zjutraj so v centru izvedeli, da sta se predsednica Skupščine občine Maribor Magdalena Tovornik in podpredsednik republiškega Zbora združenega dela Bogo Rogina pravkar vrnila s pogajanj na sedežu armadnega korpusa in da se bo tretji krog nadaljeval na sedežu mariborske občine okrog 1.15.

Ob 1. uri in 15 minut se je v sejni sobi 133 mariborske občine pričel tretji krog pogajanj med armadno in slovensko delegacijo. Na armadni strani so bili generalmajor Mičo Delić, polkovnik Alojz Lipnik, polkovnik Stojan Filipović, podpolkovnik Ratko Katalina in še en polkovnik JLA. Vojaško delegacijo so spremljali še trije specialci in vojak v popolni bojni opremi.

Slovensko delegacijo so sestavljali Miran Bogataj, namestnik republiškega sekretarja za ljudsko obrambo, Magdalena Tovornik, major Andrej Kocbek, podpolkovnik Vladimir Milošević, mag. Marjan Fekonja, načelnik centra za strateške študije, Boris Sovič in Smiljan Pušenjak. Delegacijo so varovali dva varnostnika in teritorialec.

Tretji krog pogajanj med armado in slovensko stranjo ob 1.15 ponoči je pričel predsednik mariborskega Izvršnega sveta Anton Rous, ki je vojaški strani odločno povedal, da se ni mogoče pogovarjati za zeleno mizo, medtem ko so pred ucnim centrom še vedno oklepniki. Generalmajor Mičo Delić pa je na začetku tretjega kroga pogajanj slovenski strani zatrdil, da ni nikoli izrekel grožnje, da bo s tanki razrušil center v Pekrah, vendar je priznal, da je podpolkovniku Vladimirju Miloševiću osebno zagrozil z ukrepanjem JLA, če se bo TO samo dotaknila njenih vojakov. Anton Rous je nato generalmajorju Deliću še enkrat ponovil, da pogajanja ne morejo potekati pod takšnim pritiskom armade.

Kmalu nato je generalmajor Delić zaprosil za kozarec vode s pojasnilom, da je v sobi zelo vroče. Smiljan Pušenjak, član slovenske pogajalske strani, se je takoj odpravil po vodo za generala, za njim pa je iz sobe odšel tudi podpolkovnik Ratko Katalina.

Kozarec vode za generalmajorja Mića Delića je po vsej verjetnosti pomenil namig podpolkovniku Ratku Katalini, da je ukazal ugrabitev. Nekaj trenutkov po odhodu Smiljana Pušenjaka po vodo so ob 1.45 v sobo vdrli armadni specialci. Poveljujoči speciallec je zakričal: »Vsi bodite na mestu, ostanite popolnoma mirni ...« Naslednji hip so specialci vklenili podpolkovnika Vladimirja Miloševića in ga potisnili proti vratom. Skupaj s podpolkovnikom so odpeljali še dva varnostnika in teritorialca Milka Ozmeca. Stotnik Milko Ozmec je ob ugrabitvi podpolkovnika Miloševića sprva sicer hotel uporabiti pištolo, a se je pri priči odločil, da tega ne bo storil, saj so bili v prostoru še uradniki in novinarji, ki bi postali žrtve spopada. Za uspešno ugrabitev podpolkovnika Vladimirja Miloševića je armada uporabila več vojaških vozil z oznakami Rdečega križa in specialce.

Na več odločnih klicev s slovenske pogajalske strani, naj general takoj posreduje, je generalmajor Mićo Delić odvrnil: »Jaz nimam nič s tem. Moji vojaki nimajo baretk.« Zatem je skupaj z vojaško delegacijo pri priči zapustil občinsko stavbo.

Članica slovenske pogajalske strani, predsednica Skupščine občine Maribor Magdalena Tovornik, ki je bila v trenutku ugrabitve v drugi pisarni, je stekla za generalom, a so jo ustavile puškine cevi.

Po vesti, da so vojaški specialci med pogajanjem na sedežu Skupščine občine Maribor ugrabili poveljnika Vzhodnoštajerske pokrajine TO podpolkovnika Vladimirja Miloševića, so tudi v 710. učnem centru TO pričakovali vdor armadnih sil na območje centra. Vsi pripadniki TO, ki so varovali nabornike, so bili v popolni bojni pripravljenosti. Zaradi odgovornosti za usodo mladih nabornikov je med njimi vladala silna napetost, kakršne dotlej še niso občutili, čeprav je bilo zunaj pred centrom vse mirno.

Ob 2. uri in 15 minut, pol ure po ugrabitvi podpolkovnika Vladimirja Miloševića, so pred učnim centrom TO zabrnili motorji oklepnih vozil. Napetost v centru je dosegla vrhunec. Vsaj 10 minut je vladala negotovost, ni se vedelo, kaj namerava storiti armada. Robert Bobanec, vodja občinskega centra za obrambno in zaščitno usposabljanje, v katerem je gostoval 710. učni center TO, je zato odšel pred center. Podpolkovnik Milan Stevilović mu je povedal: »Mi se vračamo!«

Pod klancem pri 710. učnem centru TO so kolono vračajočih se vojaških vozil ustavili razjarjeni ljudje, ki so že od popoldneva čakali na razplet in kolone niso pustili naprej. Šele po posredovanju Stanislava Holca so se ljudje razmaknili. Armadna vozila so nekaj minut čez 3. uro zjutraj zapustila območje učnega centra TO v Pekrah pri Mariboru.

24. maja 1991 zgodaj zjutraj se je po novici o ugrabitvi poveljnika štaba Vzhodnoštajerske pokrajine TO podpolkovnika Vladimirja Miloševića sestalo Predsedstvo Republike Slovenije

v razširjeni sestavi. Poleg članov Predsedstva so se seje udeležili še Lojze Peterle, Janez Janša, Igor Bavčar, Jelko Kacin in Janez Slapar. Predsedstvo je ocenilo razmere po vojaškem posegu JLA proti učnemu centru v Pekrah in še posebej po nasilni prekinitvi pogajanj v Mariboru z ugrabitvijo podpolkovnika Vladimirja Miloševića in njegovega spremljevalca stotnika Milka Ozmeča. Armadni poseg v Mariboru je označilo za poseg v slovensko suverenost in ocenilo, da po tem hudem incidentu JLA ne bo več mogoče šteti tudi za slovensko armado.

Ob jutranji novici, da je ponoči armada ugrabila poveljnika Vzhodnoštajerske pokrajine TO, so se pričeli Mariborčani množično zbirati pred vojašnico vojvode Mišiča, kjer sta bila zaprta podpolkovnik Vladimir Milošević in stotnik Milko Ozmec. Slovenska stran je vojašnico blokirala s težkimi kamioni, ki so jih dala na voljo mariborska transportna podjetja.

Po izpustitvi iz pripora ob 16.30 je podpolkovnik Vladimir Milošević o armadnih ugrabiteljih povedal, da ga ni ujela vojaška policija, marveč specialna enota iz Zagreba. Po njegovem prepričanju ugrabitve ni ukazal generalmajor Delić, temveč je moral ukaz priti z višjega poveljstva, a ne iz Zagreba, marveč s še višjega mesta. »Moram reči, da so ti izurjeni strokovnjaki to zelo uspešno opravili ...« Ko so prispeli v vojašnico, je nadaljeval podpolkovnik Milošević, »je bil postopek podoben, vendar malo milejši. Po 22 minutah osamitve z dvema oboroženima vojaškima policajema z avtomatskima puškama so mi sneli lisice in me vprašali, ali želim kavo. Spil sem jo, nato pa sedel na tistem stolu do približno enih dopoldne, ko me je preiskovalni sodnik poklical na zaslišanje. Medtem časom sem se pogovarjal z nekaterimi starešinami, ki so me prišli obiskat iz korpusa, nekateri so me poznali iz vojaških vaj, ti so me spraševali različne stvari. Da se vidimo po vojni, smo se malo šalili. Preiskovalni sodnik je vodil ta postopek zelo korektno, prišla je moja soproga, z njo moj advokat. Tako da je potem sodeloval pri tem in je zastopal sočasno tudi mojega sodelavca Milka, ki ni hotel dati izjave brez advokata.«

Dr. Borisav Jović, član Predsedstva SFRJ in do 15. maja 1991 zakoniti predsednik Predsedstva SFRJ, je ob dogodkih v Mariboru dejal, da je bila armada dolgo strpna in se pogajala. Skoraj prosila je, naj v Sloveniji spoštujejo zvezne zakone. Menil je, da je napočil trenutek, ko ni več mogoče tolerirati neizpolnjevanja zveznih zakonov, ki jih mora Slovenija spoštovati, dokler se morebiti ne odloči drugače.

24. maja 1991 ob 12. uri se je na izrednem zasedanju sestala Skupščina občine Maribor. Seje so se poleg občinskih poslancev udeležili še republiški poslanci iz Maribora in 12 zveznih poslancev iz Slovenije, ki so prišli prejšnji dan na delovni obisk v Maribor. Na izredni skupščinski seji je bil tudi republiški sekretar za informiranje Jelko Kacin. Vsi občinski poslanci

in vse stranke v mariborski občinski skupščini so obsodili armadno ravnanje v Pekrah in ugrabitev v stavbi občine.

Poslanci so se na izrednem zasedanju Skupščine občine Maribor odločili, da v Mariboru ne bodo sklicali predvidenega protestnega shoda. Nekateri so namreč izražali bojazen, da bi lahko JLA protestni shod Mariborčanov izkoristila za nove provokacije, zato so sklenili, da bodo meščanom rajši ponudili v podpis peticijo, ki so jo sami sprejeli na izrednem zasedanju vseh treh zborov Skupščine občine Maribor. Občane so povabili k podpisovanju peticije z besedami: »Mariborske stranke pozivajo občanke in občane, da izrazijo svoje odklonilno stališče do napada JLA na slovensko Teritorialno obrambo s podpisom pod to izjavo, ki so jo sprejeli mariborski poslanci.«

24. maja 1991 okrog 19. ure je oklepnik JLA do smrti povozil 52-letnega Josefa Šimčika iz Miklavža na Dravskem polju. Do nesreče je prišlo med protesti skupine ljudi, ki so ostali ob vojašnici vojvode Mišiča tudi po izpustitvi podpolkovnika Vladimirja Miloševića, da bi preprečili morebitne izpade vojaških enot. Skupina protestnikov je hotela ustaviti vojaški oklepnik, pri tem so kolesa oklepnika Josefu Šimčiku, ki je padel, zdrobila prsni koš. Vojaško vozilo se po nesreči ni ustavilo, kar je povzročilo novo ogorčenje po vsem mestu. Mariborčani so kmalu po tragediji pričeli na kraju Šimčikove smrti množično prižigati sveče in tja prinašati cvetje. Meščani so se na kraju tragedije več dni zbirali dan in noč.

25. maj 1991

V soboto in nedeljo so Mariborčani množično podpisovali peticijo, s katero je občinsko vodstvo obsodilo ravnanje armade ob pekrskih dogodkih. Podpise so zbirali pri spomeniku generalu Maistru. Do nedelje popoldne je peticijo podpisalo že okrog 4.000 ljudi.

V soboto, 25. maja 1991, je v močno zastraženo občinsko stavbo kmalu po 16. uri prišel republiški sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša. Z njim so v Maribor prišli še polkovnik Janez Slapar, v. d. načelnika Republiškega štaba za teritorialno obrambo, Tone Krkovič, poveljnik posebne enote TO, in Marjan Fekonja. Po pogovoru s predstavniki Skupščine občine Maribor je imel Janez Janša v stavbi občine novinarsko konferenco, zvečer pa še v 710. učnem centru TO v Pekrah.

Na žalni seji v Domu kulture v Miklavžu so se krajani, predstavniki Maribora in delegacija Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo poklonili spominu na Josefa Šimčika. Republiški sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša je v imenu Republiškega izvršnega sveta izrazil sožalje družini pokojnika, ki je bil zaposlen v mariborskem podjetju Kristal. Zvečer so se krajani Miklavža zbrali na žalnem sprevodu mimo Šimčikove hiše in tam prižgali več kot sto sveč.

V soboto je konferenco za časnikarje sklicalo tudi vodstvo Skupščine občine Maribor. Na njej so prebrali pisno zahtevo predsednice Magdalene Tovornik, naslovljeno na poveljstvo mariborskega korpusa. Predsednica Skupščine občine Maribor je od vojaških oblasti zahtevala pisno opravičilo zaradi vdora vojske v stavbo Skupščine občine Maribor ter ugrabitve poveljnika TO v njej.

Polkovnik Janez Slapar je ob sobotnem obisku Maribora novinarjem zaupal, »da so ob dogajanju v Mariboru aktivirali 3.500 do 4.000 pripadnikov TO«. Obenem je ocenil, »da so starešine v Pekrah ravnali pravilno«.

26. maj 1991

V 710. učnem centru TO v Pekrah je bil v nedeljo dan obiskov. Prav vsakogar izmed 120 nabornikov TO je prišel kdo obiskat.

Ob 21. uri je bil na Rotovškem trgu v Mariboru mirovni shod, na katerem je meščanom spregovorila predsednica Skupščine občine Maribor Magdalena Tovornik, pevka Alenka Pinterič pa je zapela nekaj mirovniških pesmi. Po shodu so ljudje odšli pred stolnico, kjer je imel mariborski škof dr. Franc Kramberger mašo za mir in domovino.

Predsednica Magdalena Tovornik je ljudem na mirovniškem zborovanju med drugim dejala: »To mesto in njegovi prebivalci smo se nasilju uprli – zahtevali in izborili smo si mir, zase in svoje družine ... in danes smo tu ... ker se bomo zanj tudi z vsemi civilnimi sredstvi borili tako kot te dni.«

27. maj 1991

Vodstvo mariborske občine je ponedeljek, 27. maj 1991, razglasilo za dan žalovanja. Mariborčane je pozvalo, naj izobesijo slovenske zastave na pol droga, pred začetkom prireditve pa naj z minuto molka počastijo spomin na Josefa Šimčika.

Na dobravskem pokopališču so se ob 16. uri številni Mariborčani poslovili od Josefa Šimčika. V imenu Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije je spregovoril podpredsednik Matija Malešič, ki je med drugim dejal: »Ugasnilo je nedolžno življenje, in koliko žrtev bo še moralo pasti, da bodo pripadniki armade spoznali, da ne morejo po svoji volji krojiti našega življenja?« Do ponedeljka zvečer je peticijo zoper ravnanje JLA v Mariboru podpisalo že več kot 5.000 ljudi. Na predlog predstavnikov mariborskih strank pa so se v vodstvu občine odločili, da bodo podpisovanje peticije nadaljevali še v prihodnjih dneh.

Mariborsko občinsko vodstvo je z deklaracijo pozvalo Mariborčanke in Mariborčane, »naj kljub razumljivi čustveni prizadetosti vendarle razlikujejo med odgovornostjo poveljniških kadrov JLA na eni strani in neprostovoljno vpletenostjo vojakov, mnogoštevilnih vojaških uslužbencev in njihovih svojcev na drugi strani«.

Polkovnik Alojz Lipnik je občinskim oblastem povedal, da bo o morebitnem opravičilu mariborskega korpusa, ki ga zahteva mariborska občina, odločalo poveljstvo v Zagrebu.

28. maj 1991

JLA je postavila slovenski vladi ultimat in zahtevala, da se do 19. ure vrnejo v Tovarno avtomobilov Maribor štirje oklepni transporterji, ki jih je TO v noči od 26. na 27. maj odpeljala iz tovarne in zavarovala. Vhod v tovarno so zablokirali s tovornjaki in avtobusi, v nočnih urah pa so blokado še dodatno okrepili in zavarovali. Velik posel z armado, ki ga je vodstvo TAM-a sklenilo pred mariborskimi dogodki, je šel po zlu. Armada naj bi bila razmišljala, da vso proizvodnjo za vojaške potrebe iz mariborskega TAM-a preseli v tovarno Crvena zastava v Kragujevcu.

29. maj 1991

Maribor je obiskal predsednik Predsedstva RS Milan Kučan. Sestal se je z direktorji mariborskih podjetij in obrtniki. »Milan Kučan je gospodarstvenikom med drugim dejal, da se slovenska oblast v tem času ukvarja s političnimi problemi, kar je opravičljivo samo, če bo po 26. juniju z enako intenzivnostjo obrnila pozornost h gospodarstvu. Kajti mnogi so že eksistenčno ogroženi. V tolažbo zbranim pa se je vprašal, ali ni Maribor že pri izteku krize, ki Slovenijo še čaka.«

2. junij 1991

Ob 13. uri je v 710. učnem centru TO v Pekrah pri Mariboru priseglo 120 vojakov Teritorialne obrambe Republike Slovenije. Slavnost v Pekrah je neposredno prenašala Televizija Slovenija. Ob 9.30 istega dne so to storili že naborniki v učnem centru na Igu pri Ljubljani.

Severovzhodna Slovenija v vojni

26. junij 1991

Slavnosti ob razglasitvi neodvisnosti so potekale po vsej Sloveniji. V **Mariboru** so meščani kljub nalive proslavili samostojnost in neodvisnost pravkar rojene države Republike Slovenije na osrednji slovesnosti na Trgu svobode. Slovesnost je dosegla vrhunec ob dvigovanju nove slovenske zastave in ob igranju slovenske himne. Pred tem je bilo zelo slovesno pri spomeniku generalu Rudolfu Maistru, kjer so zasadili lipo, pod katero so zakopali mariborsko poslanico bodočim rodovom. Zasajeno lipo je blagoslovil mariborski škof dr. Franc Kramberger. Po bližnjih pobočjih v oklici Maribora so goreli kresovi.

V dopoldanskih urah so delavci Cestnega podjetja Maribor na mednarodnem mejnem prehodu Šentilj zamenjali tablo z napisom SFRJ z napisom Republika Slovenija. Popoldne, nekaj minut pred 16. uro, pa so namesto jugoslovanske izobesili novo slovensko državno zastavo.

27. junij 1991

Okrog 8. ure zjutraj so iz vojašnic v **Mariboru** odpeljale vojaške kolone. Na ulicah so bile postavljene barikade. Kolone vojaških vozil so prodirale proti Šentilju in Dravogradu.

V Mariboru so s težkimi tovornjaki in vlačilci Špedtransa, Certusovimi avtobusi zglobniki in tovornjaki še nekaterih drugih mariborskih podjetij postavili barikade na vseh pomembnih križiščih, cestah in ulicah, ki so vodile z desnega na levi breg Drave. Avtobuse, ki niso mogli več voziti potnikov, so Certusovi vozniki odpeljali na barikade. Osemnajst avtobusov je že ob 5. uri in 15 minut zaprlo Ljubljansko ulico pred vojašnicama Slave Klavore in vojvode Mišića. Kasneje so ulične barikade okrepili še z dodatnimi vozili. Certusovi šoferji so iz avtomobilskih gum izpustili zrak.

Tanki in druga vojaška vozila so le s težavo in hudimi napori prebili blokado na križišču Ceste proletarskih brigad s Kardeljevo cesto. Za seboj so pustili razdejanje z uničenimi in poškodovanimi avtobusi in tovornjaki. Velike skupine Mariborčanov so ogorčene spremljale početje JLA.

Vojaške kolone so zaustavile barikade pri Rušah, Limbušu, Pekrah in Pesnici.

Po preboju barikad v središču Maribora se je kolona tankov relativno hitro napotila proti mejnemu prehodu Šentilj, a je na mostu čez reko Pesnico naletela na odlično pripravljeno barikado. Organizatorji barikade so bili skupaj s teritorialci in milico v Ormožu med tistimi, ki so najdlje zadrževali napredovanje tankov JLA po Sloveniji. Tankom pesniške barikade ni uspelo prebiti vse do 17. ure. Njena osnova so bili tovornjaki in delovni stroji bližnje cestne baze, za njimi pa so miličniki in teritorialci razvrstili tovornjake, ki so takrat naključno pripeljali do barikade. Ker tanki barikade niso mogli prebiti, so proti njej takoj po 17. uri izstrelili tri tankovske granate. Barikada je začela goreti, kar je vojaški koloni preprečilo napredovanje še za dobri dve uri. Naslednja barikada je vojaško kolono ustavila pri prehodu čez železniške tire na progi Maribor–Dunaj pri Jelenčah in nato pri Štrihovcu.

Zgodaj zjutraj so v Rušah na ruški strani mostu čez Dravo postavili blokado, ki pa jo je kolona približno 30 vojaških vozil JLA na poti iz Maribora proti Radljam prebila okrog pol enajste ure dopoldne. Okrog 11. ure sta se za prvo kolono vozil iz Maribora proti Rušam odpravili še dve oklepni vozili z gosenicami. Ker so krajani v središču Limbuša na mostu postavili barikado osmih tovornjakov, sta se vojaški vozili morali pred blokado ustaviti in se umakniti proti Pekram, vendar so ju tudi tam ustavile cestne ovire.

Ob novici, da je vojska iz Maribora pričela prodirati proti Koroški in da je niso ustavile barikade pri Rušah, so enote TO in milice postavile prvo oviro pri hidroelektrarni Vuhred in ta je enote JLA zadržala za dalj časa. Poleg tega so v bližini Mute v dolžini enega kilometra podrle drevesa na cestišče, da bi vsaj za nekaj časa ustavile prodor vojaške kolone proti koroškim mejnim prehodom. Kolona oklepnih transporterjev se je pred tem morala ustaviti tudi ob barikadah na radeljskem klancu. Prebila jih je ob 18. uri. Kolono so pred Muto ustavile nove barikade ter množica ljudi z Mute in iz Vuzenice. Ljudje so glasno pozivali vojake, naj odložijo orožje. Vojska je poskušala razgnati ljudi z zastraševanjem, s pripravljenimi ročnimi bombami in z vojaki, ki so si naredili plinske maske. Ljudje, predvsem mladi, so se povsem približali vojaški koloni in so vztrajali kljub izredno hudemu nalivu.

Ob 3. uri zjutraj so enote TO obkolile vojašnico v Bukovju.

Na mednarodnem mejnem prehodu Holmec so bili pripadniki slovenske milice. JLA jim je okrog 17. ure postavila ultimat z zahtevo, da mejni prehod zapustijo v petnajstih minutah. Miličniki so na prehodu ostali, tam jih je bilo 35, enot TO pa ni bilo. JLA jih je ob 17. 46 pričela obstreljevati s topom. V noči na 28. junij je protidiverzantska četa TO blokirala stražnico Holmec. Pri obkolitvi je prišlo do spopada z zasedo JLA. TO je vojake pozvala k predaji. Enote TO so zasedle položaje in tam ostale ves čas spopadov za mejni prehod.

V središču Slovenske Bistrice je bila velika topniška vojašnica JLA. Poveljeval ji je polkovnik Radomir Turović. V vojašnici je bilo takrat okrog 450 vojakov in oficirjev. Med 16. in 19. uro so okoli nje postavili blokado iz tovornjakov, avtobusov in železniških vagonov. TO jo je z reflektorji osvetlila in po zvočnikih nenehno predvajala sporočila vojakom in oficirjem JLA. Vojake v obkoljeni vojašnici je to ravnanje tako vznemirilo, da je polkovnik Turović zaprosil TO, naj vsaj malo preneha z oddajanjem, saj da vojakov ne more več obvladati, to pa bi lahko povzročilo paniko in streljanje. Pripadniki TO so blokirali tudi skladišče streliva in minskoeksplozivnih sredstev v Zgornji Ložnici ter ceste do telekomunikacijskega objekta JLA na Boču. V večernih urah je ob skladišču prišlo do obojestranskega streljanja. Okrog polnoči, pri zamenjavi straže, je bil smrtno ranjen desetar JLA Franc Špelko.

V Ormožu je blokada na mostu čez Dravo ustavila kolono tankov iz Varaždina.

Teritorialna obramba in milica sta barikade postavili tudi na vseh štirih mostovih čez Muro, ki povezujejo **Štajersko s Prekmurjem**. Blokirani so bili mostovi med Radenci in Petanjci, med Veržejem in Dokležovjem, med Razkrižjem in Bistrico ter med Petišovci in Murskim Središčem na Hrvaškem. Tanki so obtičali tudi pred barikadami v okolici **Ljutomera**.

Edini še odprti mednarodni mejni prehod v Pomurju je bil v Gornji Radgoni. Iz Hrvaške se tanki in druga oklepna vozila JLA niso mogla prebiti do Gornje Radgone zaradi blokade v Ormožu.

Prvi hud oboroženi spopad v Sloveniji je potekal v Ormožu 27. junija 1991. Na mostu čez Dravo so pripadniki TO in milice postavili barikade, zato ga tankovska kolona, sestavljena iz 25 tankov in drugih oklepnih vozil, ki je hitela na mejni prehod v Gornjo Radgono, ni mogla prečkati. Na barikade, postavljene na mostu, so pričeli ob 12.30 streljati s tankovskimi topovi. Eksplozije granat so v presledkih odmevale do 15. ure, ko so nazadnje streljali še v hrib na slovenski strani. Obstreljevana vozila na mostu so zagorela, zaradi vročine pa je začel goreti tudi asfalt. Tanki so se poskusili prebiti čez most, a so jih ustavili ostanki zažganih barikad in razsute opeke, ki jo je prevažal tovornjak iz Poljske.

Na mostu čez Dravo pri **Središču** je enoti JLA uspelo odstraniti ovire, a jo je kmalu ustavil čez cesto in druge bližnje poti postavljen tovorni vlak. Tanki so se prebili čez železniški nasip in se namesto v Gornjo Radgono, kamor so bili namenjeni, obrnili proti Ormožu. Ob poskusu preboja pred dravskim mostom postavljene barikade v Ormožu so jih napadle enote Teritorialne obrambe. Prišlo je do polurnega obojestranskega streljanja.

V noči na 27. junij so enote TO postavile blokado iz tovornih vozil in železniških vagonov okrog vojašnice v **Murski Soboti**. Tovornjake so postavili tudi pred vhod v vojašnico, da iz nje ni moglo prodreti nobeno vozilo. Vojašnici so izključili elektriko in ji odvzeli vodo. Iz vojašnice so grozili, da bodo z minometi napadli Mursko Soboto, če jih bo napadla TO.

Vojaki iz obmejnih stražnic v Prekmurju so poskušali zavzeti tamkajšnje mejne prehode. Teritorialna obramba in milica sta jih obkolili.

V jutranjih urah so bile na območju **Lendave** postavljene tri cestne barikade. Med 5. in 6. uro zjutraj se je proti mejnemu prehodu **Dolga vas** napotila kolona vozil z 48 vojaki JLA. V Dolgi vasi je kolona zaobšla blokado in se po stranskih poteh prebila do mejnega prehoda ter ga obkolila. Enoti JLA so prišli za hrbet pripadniki TO in milice, jo obkolili in odrezali od obmejnih stražnic. Proti večeru je prišlo do pogajanj med poveljnikom enote JLA in poveljnikom TO.

V popoldanskih urah sta na mednarodni mejni prehod **Gederovci** prispela dva interventna voda JLA s petdesetimi vojaki iz vojašnice v Murski Soboti. Ob 17. uri sta pristala tudi dva helikopterja JLA z dvajsetimi vojaki in minometi. Na mejnem prehodu so bili miličniki, v okolici so bile razmeščene tudi enote TO. Po neuspeh pogajanj se je ob 22. uri pričel spopad s pehotnim orožjem. Streljanje je s presledki trajalo vse do jutranjih ur 28. junija. Tedaj so se vojaki iz Murske Sobote predali.

Iz vojašnice v Murski Soboti so trije helikopterji drug za drugim prileteli do mednarodnega mejnega prehoda **Hodoš**. Pripeljali so vojake JLA in zvezne miličnike. Na prehodu so bili slovenski miličniki iz stalne in rezervne sestave. Pridružile so se jim enote TO, ki so obkolile izkrcane vojake JLA. Ob pol deveti uri zvečer sta TO in milica pričeli obstreljevati položaje JLA. Desantna enota JLA je odgovorila s streljanjem proti mejnemu prehodu iz netrzajnega topa. Med hudim nočnim nalivom so se vojaki JLA in zvezni miličniki rešili iz obroča in se zatekli v stražnico.

28. junij 1991

Barikade pri **Štrihovcu** so raketirala letala jugoslovanskega vojnega letalstva. V popoldanskih urah so se tanki poskusili prebiti mimo ovire, ki so jo sestavljali vlakovna kompozicija in tovarnjaki. Eden izmed tankov se je med vožnjo čez železniške tire nemočen znašel v jarku. Enaka usoda je doletela drugi tank iz tankovske kolone enajstih, ki se je že dva dni neuspešno prebijala proti največjemu jugoslovanskemu in slovenskemu mejnemu prehodu v Šentilju. Enemu je naposled uspelo prodreti čez železniško progo in tako prebiti barikado. Miličniki in teritorialci so prodirajoče tanke poskušali onesposobiti z najmodernejšim protioklepnim orožjem, dvema armbrustoma. Z enim so uničili gosenico tanka, drugi strelec pa je zgrešil. Posadka napadenega tanka je odgovorila s topovskim strelom na pobočje, od koder so nanjo streljali.

Tanki, ki so obšli barikado pri Štrihovcu, so ob začetku premirja 29. junija 1991 končno ugasnili motorje. Mejnega prehoda **Šentilj** tankovska kolona ni zavzela.

V tankovski enoti, ki so jo prvi dan spopadov prebivalci **Limbuša in Peker** odrezali od glavnine s postavljeno barikado, so bili dva tanka, transportno in terensko vozilo. Okrog 9. ure je pred barikado ujeto enoto obkolila TO. Pričela so se pogajanja med častnikoma TO in JLA. Ker niso uspela, so tankisti ob pol deseti uri dopoldne prižgali motorje in usmerili tankovske cevi proti barikadi, vojaki pa so se pripravili na streljanje. Teritorialna obramba ni želela prva napasti, saj bi zadeta tanka, do vrha naložena s strelivom, najverjetneje eksplodirala, pri čemer bi uničila naselje hiš v radiju nekaj sto metrov. V TO so bili prepričani, da se bo enota JLA predala, ko jo bodo obkolili. Poveljujoči kapetan JLA je ob pogledu na najmodernejšo protioklepno orožje v rokah teritorialcev prebledel, a odločno izjavil, da se njegova enota ne bo niti premaknila niti predala. Med pogajanja sta tako poveljnik TO kot tudi poveljnik enote JLA drug drugemu zagotovila, da ne bosta prva ukazala streljati. Med pogajanja sta skupaj popila kavo, ki jima jo je skuhala domačinka. Deset minut pred enajsto uro se je začelo streljanje. Med pokanjem pušk so zagrmeli streli iz orožja armbrust in najverjetneje tudi tankovski streli. Po petnajstih minutah je nastopilo začasno zatišje, po njem pa znova streljanje. Čez nekaj trenutkov so tankovski

motorji utihnili, enota v Limbušu se je predala. Teritorialci so pričeli razoroževati ujete vojake, domačinke pa so jim ponudile vodo. V spopadu je bil ranjen poveljnik tankovske enote.

Nekaj po 3. uri zjutraj so ob Ljubljanski ulici v **Mariboru** streljali na miličniško vozilo, ki je patroljiralo po mariborskih ulicah. Rafali iz ročnega orožja in mitraljeza so vozilo prerešetal. Med prevozom v bolnišnico je umrl rezervni miličnik Robert Hvalc, miličnik Zdenko Lilek pa je bil hudo ranjen.

Okoli 11.30 je bil v navzkrižnem ognju med miličniki ter bežečim vojaškim policistom, ki je z ukradenim avtomobilom z veliko hitrostjo vozil po mestnih ulicah do barikade na križišču Ulice pariške komune in Plečnikove ulice, smrtno ranjen dimnikar Boris Adam. Vozilo Dimnikarskega podjetja Maribor je pripeljalo mimo v trenutku, ko je neznani vojak v uniformi JLA iz avtomatske puške sprožil dva ali tri krajše rafale, miličniki pa so nanje prav tako odgovorili s streljanjem.

V Mariboru je generalmajor Mićo Delić trikrat telefoniral vodstvu mariborske občine in mu grozil, da bo pričel obstreljevati mesto. Ob tretjem klicu je v najbolj jeznem tonu dotlej kričal: »Ste že slišali, kaj ste mi naredili na Pobrežju? Prevrnili ste mi vozilo za hrano in ubili vojaka Slovenca. To je zadnje opozorilo. Bomba lahko pade tudi na občino.« Malo po 17. uri sta enota za varovanje štaba Vzhodnoštajerske pokrajine TO in milica na hitri cesti skozi Maribor pri izhodu iz predora s streli prestregli vojaško vozilo. Zaradi poškodovane gume je vozilo zapeljalo na nasip in se prevrnilo. Poškodovanega podoficirja so z reševalnim vozilom prepeljali v mariborsko bolnišnico. Okrog 18. ure je generalmajor Mićo Delić uresničil svojo grožnjo. Iz vojašnice Franca Rozmana - Staneta (Kadetnice, danes Vojašnica generala Maistra) so v smeri Pohorja izstrelili več topovskih granat.

Polkovnik Radomir Turović, komandant vojašnice v **Slovenski Bistrici**, se je po telefonu pogajal s Teritorialno obrambo in milico. Zagotavljal je, da ne bo izvršil ukaza komande 5. vojaškega območja iz Zagreba in napadel s topovi. Med pogajanji je več častnikov JLA in civilnih oseb v službi JLA zapustilo vojašnico in se javilo na sedežu občine Slovenska Bistrica. Okrog poldneva je oklepna enota polkovnika Berislava Popova iz Varaždina zasedla mejni prehod v **Gornji Radgoni**. Enoto je sestavljalo dvanajst vojaških oklepnikov, tankov in drugih vojaških vozil. Prihajala je iz smeri Radencev. Na železniškem prehodu tik pred Gornjo Radgono jo je zadržala barikada, sestavljena iz železniških vagonov, tovornjakov in kontejnerjev. Ob barikadi so teritorialci napadli kolono in uspelo jim je onеспособiti enega od oklepnikov. Malo pred pol eno uro je do zadnje barikade pred mejnim prehodom pripeljalo posebno oklepno vozilo JLA za rušenje barikad. Med rušenjem sta tanka JLA, ki sta spremljala specialno vozilo, pričela vrteti tankovski kupoli in streljati najprej v zrak, kasneje pa so krole

priletele tudi v okoliške stanovanjske stavbe. Stanovalci bližnjih blokov in hiš so se zatekli v kleti oziroma v prostore, ki niso gledali na ceste in kjer jih izstrelki JLA ne bi mogli zadeti. Potem ko so prvi oklepniki JLA prodrli do mejnega prehoda, se je v Gornji Radgoni pričela prava dveurna gverilska vojna. Tik pod cerkvijo, na križišču Partizanske ceste in Maistrovega trga, so Radgončani z molotovkami uničili sedem vozil, med njimi dve cisterni z gorivom, štiri tovornjake z razstrelivom in hrano ter vojaški džip. Enemu od radgonskih meščanov je poleg tega uspelo odpeljati nepoškodovan tovornjak, naložen s strelivom. Iz maščevanja so tanki razdejali stavbo, v kateri sta bili kuhinja in jedilnica tovarne Gorenje Elrad. V enem izmed zgorelih kamionov je umrl voznik, oficir JLA, drugi je bil ranjen. Radgončani so del armadnega konvoja z molotovkami napadli tudi na Lackovi ulici, petdeset metrov od mejnega prehoda. Po napadu z molotovkami se je Teritorialni obrambi in miličnikom predalo deset vojakov JLA. Nekateri med njimi so bili ranjeni, zato so jih prepeljali v murskosoboško bolnišnico. V uličnih spopadih v Gornji Radgoni je umrl Janez Svetina z Bleda, diplomirani psiholog in svetovni popotnik.

V prekmurski vasi **Gibina** je enota TO z več postavljenimi barikadami zaustavila iz Hrvaške prihajajočo dolgo kolono tankov, oklepnih transporterjev in drugih vozil JLA, ki naj bi se združila z enoto polkovnika Berislava Popova v Gornji Radgoni. Okrog 5. ure popoldne jo je s protioklepnim orožjem napadla TO. Na kolono so odvrgli še 14 ročnih bomb in začeli nanjo streljati z avtomatskimi puškami. Enota JLA je odgovorila s topovskimi streli in z rafali iz težkih strojnic ter avtomatskega orožja. Teritorialci so se umaknili. Kljub temu so barikade, ki jih je postavila TO, zaustavile prodiranje kolone JLA proti Ljutomeru. V spopadu so umrli trije vojaki JLA.

Letala JLA so trikrat bombardirala **Mursko Soboto**. Napadla so barikade in civilne cilje v mestu. En vojak JLA je bil ubit, eden huje ranjen. Pripadniki TO so vojake v vojašnici po megafonu pozivali k predaji.

Miličniki na mejnem prehodu **Dolga vas** so v jutranjih urah pričeli streljati na enoto JLA. Prišlo je do pogajanj in ob 9. uri se je predalo 62 vojakov in pet oficirjev JLA.

V **Pincah** je po predaji pripadnikov JLA pri mejnem prehodu Dolga vas v popoldanskih urah prišlo do obkolitve in pogajanj s TO in milico. Zvečer se je predalo 19 vojakov in poveljnik stražnice.

TO se je pričela pogajati tudi s posadko v stražnici **Hodoš**, v katero so se ponoči zatekli vojaki JLA iz Murske Sobote in zvezni miličniki. Ker JLA ni pristala na predajo, je Teritorialna obramba stražnico blokirala, ji odklopila elektriko, telefon in zaprla vodo. TO je k stražnici pripeljala minomete in netrajni top. Posadki v stražnici je postavila ultimat za brezpogojno

vdajo. Najprej se je predala desantna enota JLA, nato enota zveznih miličnikov. Predaja je bila organizirana, vojaško orožje je ostalo v stražnici, vojake in miličnike pa so z avtobusom prepeljali v zbirni center.

Enote TO so popoldne obkolile stražnico **Petanjci**. Po streljanju in pogajanjih se je ob 19. uri predalo 65 vojakov JLA. Del enot TO se je nato premaknil v **Korovce** in obkolil stražnico. 29. junija se je predalo vseh 17 vojakov JLA.

Skupina sedmih tankov, ki je prejšnji dan prodrla v **Ormož**, se je navsezgodaj zjutraj odpravila proti **Ljutomeru**, a jo je zadržala barikada pri **Žerovincih**. Vrnila se je do Ormoža in zavila proti **Središču ob Dravi**. Barikada na mostu čez Dravo pri Ormožu je bila za tanke še zmeraj nepremagljiva ovira.

Ob 5.30 zjutraj je vojska s topovi pričela obstreljevati poslopje mejnega prehoda **Holmec**. Reševalna vozila so odvažala hudo ranjene. Prva skupina vojakov se je predala ob 10.30, boji pa so prenehali okrog poldneva. Kmet, h kateremu se je zatekla večja skupina vojakov JLA, je prišel povedat TO, da bi se vojaki radi predali. Orožje so odvrgli pred kmetijo, sami pa so se zatekli v klet. Pripadniki TO so prišli ponje, predalo se je 91 vojakov. Ob 19. uri so na obmejni stražnici Holmec dvignili slovensko zastavo. Stavba mejnega prehoda je zgorela.

Vojaki JLA, ki so bili na položajih zunaj vojašnice **Bukovje**, so pričeli streljati na TO in ta je odgovorila. Medsebojno obstreljevanje je trajalo do 15. ure. Takrat je TO napadla položaj JLA in vojaki so se umaknili v vojašnico. Blokada vojašnice Bukovje je trajala vse do 2. julija.

Na koncu Mariborske ceste v **Dravogradu** se je pred barikado ustavila vojaška kolona iz Maribora. Okrog 8. ure zjutraj se je vnel kratek spopad med TO in JLA. TO je skušala s pogajANJI prepričati poveljnika kolone k vdaji, a brez uspeha. Medsebojno obstreljevanje je trajalo več dni ob sočasnih pogajanjih, ki so v glavnem potekala v Dravogradu. Generalpolkovnik Andrija Rašeta s poveljstva petega armadnega območja iz Zagreba je enotam Teritorialne obrambe in milice zagrozil z letalskim napadom, če ne bodo spustili vojaškega konvoja do cilja. Okoli 15.30 sta nad Dravograd priletela dva lovca mig 21 in v Dravo tik ob mostu odvrгла bombe. Čez dve uri sta se vrnila in v nizkem letu preletela Dravograd.

29. junij 1991

Teritorialna obramba in milica sta osvojili vojaška skladišča v Bukovžlaku, Pečovniku in na Zaloški Gorci.

Dopoldne so teritorialci in miličniki, ki so branili mejni prehod **Šentilj**, pričakovali napad jugoslovanskega vojnega letalstva. Napad bi rešil skupino enajstih tankov, ki je stala na cesti tik pred mejnim prehodom. Tankov ni več zadrževala nobena barikada. Ker letal ni bilo, so se

tankisti, ki bi sicer še lahko napadli prehod in se prebili do njega, vdali. Po vdaji so jih z avtobusom prepeljali v Maribor.

Vojake JLA, ki so bili vkopani ob mejnem prehodu **Kuzma**, sta obkolili enoti TO. Po krajšem spopadu se je 25 vojakov predalo. Tedaj sta se enoti TO pomaknili k stražnici v **Sotini** in jo obkolili. Vdalo se je 28 vojakov JLA. Obe enoti TO sta se nato pomaknili še proti stražnici Kuzma in jo obkolili. Ker poveljnik stražnice ni pristal na pogajanja, so jo teritorialci napadli. Prišlo je do hudega spopada, v katerem je umrl poveljnik stražnice kapetan Stojanović. Teritorialcem se je predalo 17 vojakov JLA. Prekmurski teritorialci in miličniki so s spopadi ali s pogajanjem zajeli več kot 500 pripadnikov JLA in zveznih miličnikov. Pred zavzetjem JLA so obranili štiri mejne prehode v Prekmurju in poleg tega zavzeli vseh 13 tamkajšnjih stražnic.

30. junij 1991

V noči s sobote na nedeljo so v **Slovenski Bistrici** potekala pogajanja o predaji med občinskim štabom TO in poveljnikom artilerijske vojašnice. V pogajanja sta se vključila tudi predsednik občine Slovenska Bistrica Ivan Pučnik in pomočnik republiškega sekretarja za ljudsko obrambo Marjan Fekonja.

Ves dan so potekale psihološke in vojaške priprave za napad na skladišče JLA v **Zgornji Ložnici**. Poveljnik stražarske enote JLA je zagrozil z razstrelitvijo celotnega skladišča.

Ob 9. uri zjutraj so se zaradi nevarnosti letalskega napada oglasile sirene.

Po 13. uri je v bližini mednarodnega mejnega prehoda **Šentilj** prišlo do streljanja med večjo skupino vojakov JLA, ki so se zadrževali v tamkajšnjem gozdu, in Teritorialno obrambo. Med šestdesetimi vojaki, ki so bili obkoljeni v obroču pripadnikov TO, je vladala velika nervoza. Eden izmed vojakov je sprožil rafal. Teritorialci so nanj odgovorili, prišlo je do kratkotrajnega streljanja, ki se je končalo brez žrtev. Še istega dne je k enotam TO in k miličnikom pribežalo devetnajst vojakov iz obkoljene enote.

V popoldanskih urah je na mejni prehod v **Gornji Radgoni** priletel helikopter z oznakami Rdečega križa. Enoti jugoslovanske armade je pripeljal hrano in nekaj streliva. Teritorialna obramba zaradi oznak Rdečega križa na helikopter ni streljala.

1. julij 1991

Enote Teritorialne obrambe in milice so v **Murski Soboti** še naprej obkoljevale vojake in častnike Jugoslovanske ljudske armade, zabarikadirane v vojašnici.

Zaradi dobro postavljenih zapor na štirih mostovih čez Muro je bilo Prekmurje odrezano od preostale Slovenije.

V **Gornji Radgoni** se načrtovana pogajanja med polkovnikom Berislavom Popovom in poveljnikom Vzhodnoštajerske pokrajine TO podpolkovnikom Vladimirjem Miloševićem niso

pričela. Podpolkovnik Milošević je v Gornjo Radgono prispel ob 10. uri dopoldne. Polkovnik Popov je vabilo na pogajanja zavrnil, češ da se o vsem dogovarjajo že na višji ravni.

O predaji so se pogajali v **Dravogradu**.

Na poboškem pokopališču v **Mariboru** so se poslovili od ubitega rezervnega miličnika Roberta Hvalca. Žalni govor je imel v imenu Skupščine občine Maribor podpredsednik Boris Sovič.

Na pokopališču v **Staršah na Dravskem polju** pa so se poslovili od dimnikarja Borisa Adama. Za voznike, ki so s kamioni obtičali v cestnih blokadah, so v dneh vojne v kuhinjah mariborskih hotelov Orel in Turist pripravljali hrano in jim jo razdeljevali na barikadah. Posebne obroke so pripravljali za voznike muslimanske veroizpovedi.

V Miklavžu na Dravskem polju je Marija Bohak, lastnica bifeja Otok Ruše, na svoje stroške ob pomoči domačinov, ki so ji vozili mleko, kruh in druga potrebna živila, kuhala za okrog osemdesetih voznikov kamionov, Turkov, Grkov, Bolgarov in Albancev, ki so že nekaj dni čakali na cesti pred Miklavžem.

Pozno popoldne je med streljanjem v vojašnico v **Slovenski Bistrici** nenajavljeno priletel helikopter JLA z oznakami Rdečega križa. Enote TO in milice so ga vso noč osvetljevale in mu niso dovolile odleteti.

2. julij 1991

Letala JLA so mitraljirala in raketirala telekomunikacijski objekt JLA na **Boču**.

V popoldanskih urah je Teritorialna obramba zavzela skladišče JLA v **Zgornji Ložnici**. Iz skladišča so pričeli odvažati minskoeksplozivna sredstva in strelivo k enotam TO.

Okoli 16. ure so letala bombardirala **Dravograd**, nato pa se je vnel srdit spopad med Teritorialno obrambo in milico ter vojsko v blokiranem konvoju in vojašnici v Bukovju. Slovenska Teritorialna obramba in milica sta pozvali pripadnike JLA, naj se vdajo, a poziv je bil tudi tokrat zaman. Zatišje je trajalo do 18.30, ko se je pričel ponoven hud spopad.

Okoli 16. ure se je pričel srdit spopad tudi v **Gornji Radgoni**. S protioklepnim orožjem je tanke na mejnem prehodu napadla Teritorialna obramba. Polkovnik Popov je ukazal protinapad, med katerim je bil obstreljen cerkveni zvonik v Gornji Radgoni. En pripadnik TO je bil hudo ranjen v roko in je krvavel. Silovito streljanje iz strojnic in drugega pehotnega orožja je trajalo dolgo v večer. Spopad se je vnel tudi za obmejno stražnico. Predalo se je 42 graničarjev. Takoj po vdaji obmejne stražnice kmalu po pol sedmi uri zvečer so trije vojaški lovci vsak s po štirimi raketami poskusili razstreliti barikado pri podjetju Avtoradgona.

V vasi **Presika** je prišlo do spopada z oklepno kolono JLA. Na barikado, ki sta jo postavili enoti TO in milice, je naletela kolona tankov in oklepnih transporterjev ter drugih vozil, ki je hitela

na pomoč enoti Berislava Popova v Gornji Radgoni, da bi ji omogočila umik iz Gornje Radgone. V spopadu so bili onesposobljeni en tank JLA in dva oklepna transporterja. Umrl je en vojak JLA, eden je bil ranjen.

Na **Hodošu** se je predala zadnja stražnica v Prekmurju, v kateri je bilo 45 vojakov JLA. Streljanje pri mejnem prehodu v Gornji Radgoni je bilo slišati še po 21. uri zvečer.

Na **Šentilju** se je okrog 14. ure pričel silovit spopad. Tanki Teritorialne obrambe so pričeli obstreljevati stražnico in širšo okolico. Vojaki jugoslovanske armade so na ogenj odgovorili. V spopadu so bili ranjenci na obeh straneh, Jugoslovanska ljudska armada je zabeležila tudi smrtne žrtve. Spopad je trajal do večernih ur. V noči na 3. julij in 3. julija dopoldne se je predalo okrog 230 vojakov Jugoslovanske ljudske armade, ki so bili nastanjeni v obmejnih stražnicah **Sladki Vrh, Ceršak in Špičnik**. Vojaki stražnice v Šentilju, ki so jo tankovske granate močno poškodovale, so se proti večeru 2. julija iz nje umaknili, slovenskim miličnikom pa so se predali šele v sredo dopoldne. Dvanajst vojakov je pobegnilo čez mejo v sosednjo Avstrijo, nekaj pa se jih je zadrževalo v bližnjih gozdovih.

Iz vojašnice Franca Rozmana - Staneta (danes Vojašnica generala Maistra) v **Mariboru** so streljali na Pohorje in med drugim poškodovali pohorsko vzpenjačo. Topovske granate so poškodovale nosilno in vlečno vrv med osmim in devetim stebrom. Vojaška letala pa so mitraljirala televizijski stolp za hotelom Bellevue pri zgornji postaji vzpenjače. Letala so streljala tudi na hotel Habakuk.

V popoldanskih urah so sirene tudi v Mariboru opozorile na možnost letalskega napada.

3. julij 1991

Okoli 16. ure je prišlo v **Gornji Radgoni** do novega incidenta. Helikopter Jugoslovanske ljudske armade, ki je s hrano oskrbel oklepno enoto na mejnem prehodu ter naložil ranjene in mrtve, je po vzletu pričel streljati na miličniško vozilo. Miličniki so na ogenj odgovorili in helikopter se je hitro umaknil v Prekmurje. Oklepna enota polkovnika Berislava Popova, sestavljena iz štirinajstih oklepnih vozil, med katerimi so eno poškodovano vlekli za seboj, se je pričela umikati z mejnega prehoda Gornja Radgona ob 19. uri in 5 minut. Ob 19.30 je bila kolona že mimo podjetja Avtoradgona, nakar je nadaljevala pot proti **Ljutomeru** in naprej v Varaždin.

Iz **Središča ob Dravi** se je oklepna enota JLA z dvaindvajsetimi oklepnimi vozili, med njimi je bilo šestnajst tankov, oklepni transporterji in vozilo za razbijanje ovir, 2. julija 1991 odpravila proti Gornji Radgoni. Neuspeli prodor je trajal vse do 3. julija zvečer. Preden se je vojaška kolona iz Središča ob Dravi premaknila proti Gornji Radgoni, so vojaška letala preletavala

območji Ormoža in Ljutomera ter z mitraljezi in bombami obstreljevala barikade pri **Ljutomeru** in odvrгла bombe na cestne ovire pri **Žerovincih**.

Posamezne skupine vojaških oklepnikov, ki so se zaradi cestnih barikad poskušale prebiti po stranskih cestah, so streljale po hišah na območju **Koga**. Na barikade so naletele na domala vseh krajevnih in lokalnih cestah ter celo na vaških stezah, zato so se težko prebijale. Na Kog so se prebile po stezah, za katere med domačini ve le malokdo, zato so nekateri sumili, da jim jih je moral nekdo pokazati. Nasploh je bila Prlekija prepletena z barikadami. Del kolone, namenjene v Gornjo Radgono, je na cesti proti **Ljutomeru** ob barikadi pričakala močna enota teritorialcev. Drugi del enote, ki je prodiral proti Gornji Radgoni skozi naselje **Hrastje - Mota**, so teritorialci napadli pri barikadah v Radencih. Del tankovske enote, ki se je rešil iz neuspešnega prodora proti Gornji Radgoni, se je v popoldanskih urah vrnil v Središče ob Dravi. Pri vasi **Pristava** je v jutranjih urah prišlo do kratkega in učinkovitega napada na oklepno kolono JLA, ki je prodirala iz smeri Razkrižja in je želela nadaljevati pot proti Gornji Radgoni ter tako omogočiti umik enoti polkovnika Berislava Popova. V napadu TO sta bila onesposobljena tank in oklepni transporter.

Po odhodu vojaške kolone z mednarodnega mejnega prehoda v Gornji Radgoni je v Pomurju ostala v rokah Jugoslovanske ljudske armade samo še vojašnica v **Murski Soboti**. V vojašnici, ki so jo obkolile enote Teritorialne obrambe in milice, je bilo zabarikadiranih okrog sto vojakov in starešin Jugoslovanske ljudske armade. Okrog 16. ure je na dvorišču vojašnice pristal vojaški helikopter z oznakami Rdečega križa, a se je hitro dvignil in poletel v smeri Gornje Radgone. Vojaki in starešine so prebivali v stavbi z lastnim električnim agregatom in vodnjakom z vodo, imeli pa so tudi večtedensko zalogo živil. Murski Soboti je grozil letalski napad.

Po silovitih spopadih 2. julija, ki so v **Dravogradu** s krajšimi presledki trajali pet ur, je v mestu in okolici zavladalo napeto premirje. Teritorialci in miličniki so bili na položajih. V pogajanjih med Jugoslovansko ljudsko armado in slovensko stranjo je bilo dogovorjeno, da se vojaška kolona, ki je bila pet dni ujeta med barikadami pri Dravogradu, vrne s Koroške v vojašnico v Mariboru. Slovenska stran je poleg tega obljubila, da bo po odhodu oklepne kolone JLA v Maribor vojašnici v Bukovju ponovno priklopila elektriko in telefon.

V spopadih na Koroškem je umrlo pet ljudi, štirinajst je bilo ranjenih. V bojih na Holmcu in v Dravogradu so padli trije pripadniki Teritorialne obrambe in milice: Vincenc Repnik, Bojan Štumberger in Željko Ernojč. Težko ranjenih je bilo pet teritorialcev, umrla sta dva vojaka JLA, devet je bilo ranjenih.

4. julij 1991

Vojaška kolona osemnajstih oklepnih in drugih vozil JLA, ki so jo pet dni zadrževale barikade pred **Dravogradom**, se je zvečer ob 19.35 v spremstvu Teritorialne obrambe in milice začela vračati v vojašnico v Mariboru. V Maribor se je kolona napotila skozi Mislinjo, Vitanje, Stranice, Slovenske Konjice in Slovensko Bistrico. Večina vojakov JLA se je peljala v avtobusih.

Iz vseh koncev Jugoslavije so se z avtobusi v **Maribor, Ptuj, Slovensko Bistrico, Celje in Dravograd** pripeljali starši vojakov, da jih odpeljejo domov. V Mariboru je informacijski center zanje deloval na mariborskem sejmišču ob Dravi. Telefoni v informacijskem središču so zvonili neprenehoma. Starši vojakov JLA so povpraševali o usodi svojih sinov. Slovenska stran je odhajajočim vojakom priskrbela civilna oblačila in hrano.

5. julij 1991

V **Gradcu** je bilo solidarnostno zborovanje za mir in svobodo v Sloveniji in na Hrvaškem.

9. julij 1991

Skladišče JLA na **Zgornji Ložnici**, največje te vrste v Sloveniji, je bilo po 150 urah naporega in nevarnega dela dokončno prazno.

18. julij 1991

Predsedstvo Socialistične federativne republike Jugoslavije je objavilo sklep, da bo JLA zapustila Republiko Slovenijo.

24. oktober 1991

V zgodnjih jutranjih urah se je pričel dokončni umik vojakov JLA iz **Maribora**. Večina vojakov, skupaj z oficirji in poveljnikom 31. korpusa JLA generalmajorjem Mićem Delićem, je z avtobusi zapustila vojašnico Franca Rozmana - Staneta. Trideset tovornjakov, ki bi morali Kadetnico zapustiti ob 9. uri zjutraj, je na pot proti Kopru odpeljalo ob 13. uri in 40 minut. V Mariboru so ostali le še trije pripadniki JLA, ki so vojašnico Franca Rozmana - Staneta predali Teritorialni obrambi.

26. oktober 1991

Z ladjo iz koprskega pristanišča so Republiko Slovenijo zapustili zadnji vojaki JLA.